

Klimat- och näringslivsdepartementet,
kn.remissvar@regeringskansliet.se

Länsstyrelsens synpunkter på remiss av SOU 2025:21 Miljömålsberedningens förslag om en strategi för hur Sverige ska leva upp till åtaganden inom biologisk mångfald respektive nettoupptag av växthusgaser från markanvändningssektorn (LULUCF)

Regeringens beteckning KN2025/00609

Länsstyrelsens i Uppsala län diarienummer 2165-2025

Inledning

Övergripande synpunkter

Länsstyrelsen välkomnar Miljömålsberedningens arbete som ett steg på vägen mot att öka takten i de åtgärder som behövs för att nå såväl regionala som nationella och internationella mål för att bevara biologisk mångfald och motverka klimatförändringarna.

Beredningens förslag kan, om de genomförs, bidra till att Sverige i viss utsträckning kan nå åtaganden inom EU och internationellt.

Länsstyrelsen anser dock att förslagen i vissa delar behöver genomarbetas ytterligare innan de kan implementeras, till exempel förslaget om ändring i 3 kap. miljöbalken (avsnitt 10) och förslaget om ändring i 19 § vattenverksamhetsförordningen (avsnitt 12). Vidare skulle några av förslagen kunna bidra ytterligare till måluppfyllnad om de vidgas och/eller omformuleras i vissa delar, till exempel förslaget om prioriteringar i arbetet med att skydda natur (avsnitt 13) och förslaget om kartläggning av urskog och gammal skog (avsnitt 14).

För att förslagen ska ge de resultat som presenteras i betänkandet krävs en politisk styrning som anger hur mål och åtgärder ska prioriteras samt tydliga riktlinjer för arbetet. Både kunskap och

underlag för att genomföra åtgärder för att nå målen finns i stor utsträckning redan idag, men för att åtgärder ska komma på plats behövs tillräckliga och riktade resurser.

Myndigheterna behöver förutsättningar för att arbeta vidare med att identifiera och synliggöra målkonflikter och synergier mellan kolinlagring, biologisk mångfald och produktionsmål, bland annat inom miljömålssystemet. Berörda myndigheter behöver också uppdrag och resurser för att så långt som möjligt kunna bidra till att överbrygga målkonflikter och annan problematik som kan hämma möjligheterna till synergieffekter av olika åtgärder.

Länsstyrelsen menar att det är en brist att Miljömålsberedningens betänkande inte innehåller några förslag kopplade till förstärkt miljöövervakning. Miljöövervakningen är essentiell för prioritering av och effektivitet i åtgärdsarbetet för att nå Sveriges miljömål.

Länsstyrelsen vill framföra att det i dagsläget, i och med den mängd av förslag som hanteras i aktuella ärenden hos regeringen, är mycket svårt att få en helhetsbild och se hur olika förslag till förändringar kommer att påverka varandra. Några som är relevanta i detta sammanhang är KN2025/00591 Tillsyn och kontroll inom miljöbalkens område, SOU 2025:17 Anpassning av svensk rätt till avskogningsförordningen, SOU 2024:91 Ett tydligt regelverk för aktivt skogsbruk samt Naturvårdsverkets regeringsuppdrag Översyn av regelverk för att underlätta för återvätning.

Betänkandets föreslagna etappmål för skötsel och restaurering i skyddade områden, restaurering av naturtyper och vilda pollinatörer ligger i linje med de krav som kommer av Naturrestaureringsförordningen. Dock är det nödvändigt att de föreslagna etappmålen kvantifieras och är uppföljningsbara samt kopplas till åtgärder som främjar önskad utveckling.

Länsstyrelsernas roll

Länsstyrelserna har som statens företrädare på regional nivå lång erfarenhet av att arbeta med avvägning i komplexa frågor och hantering av målkonflikter. Utredningens förslag om särskilt stöd för samordningsinsatser är värdefullt. Det är viktigt att den samordnande funktion som Länsstyrelsen skulle kunna få inte ska finansieras med befintliga medel utan att riktade medel tillförs.

Länsstyrelsen menar att den övergripande frågan om landskapsperspektiv till stor del saknas i Miljömålsberedningens förslag. Det finns nära kopplingar mellan frågor om klimat och biologisk mångfald. Väl fungerande och artrika ekosystem gör samhället bättre rustat att möta de utmaningar som följer av klimatförändringarna. Genom att utveckla och skapa acceptans för ett landskapsperspektiv när det gäller mark- och vattenanvändning skulle målkonflikter och synergier kunna identifieras och hanteras samordnat. Ett steg i den riktningen var arbetet med värdeetrakter för grön infrastruktur som ett planeringsverktyg som skulle kunna utvecklas vidare för att anpassas för arbete med ekologiskt funktionella landskap.

För att handlingsplanen för restaurering ska kunna genomföras behöver det säkerställas att länsstyrelser och nationella myndigheter har tillräckliga resurser. Detta kombineras lämpligen med fortsatta insatser för att främja lokala, konkreta åtgärder såsom gjorts och görs med bland annat LONA och LOVA.

Länsstyrelsens synpunkter, ordnade efter avsnitt i betänkandet

3 Miljömålsberedningens utgångspunkter

Beredningens direktiv anger att den politiska inriktningen för skogsnäringen och livsmedelsproduktionen inte ska omprövas. Som en konsekvens av detta vilar beredningens överväganden och förslag på principen om frihet under ansvar och skogsbrukets sektorsansvar. Samma förhållande gäller för de föreslagna åtgärderna för att gynna biologisk mångfald och öka nettoupptaget av koldioxid i markanvändningssektorn.

Länsstyrelsen ser det som önskvärt att åtgärder som syftar till att gynna biologisk mångfald och öka nettoupptaget av koldioxid i markanvändningssektorn genomförs på frivillig grund och enligt principen frihet under ansvar och anser att de föreslagna ersättningarna till markägare och brukare bör bidra till att åtgärderna genomförs. Länsstyrelsen menar dock att utfallet av Miljömålsberedningens föreslagna åtgärder blir mer osäkert i och med att de kommer att vara frivilliga för fastighetsägare och brukare, än det hade varit med tvingande lagreglerade åtgärder.

(3.1) Länsstyrelsen delar bilden att det är viktigt att, för att Miljömålsberedningens förslag om etappmål, styrmedel och åtgärder ska kunna ge önskade resultat, regeringens styrning av de myndigheter som ska genomföra den beslutade politiken är utformad så att åtgärderna kan genomföras. Det gäller både utformningen av uppgifter och uppdrag till myndigheterna och finansieringen av myndigheternas förvaltningsutgifter.

6 Förslag om information och rådgivning

Miljömålsberedningen föreslår i sitt betänkande att statliga myndigheter, utöver sina ordinarie informations- och rådgivningsverksamheter, ska uppdras att genomföra riktade informations- och rådgivningsinsatser till fastighetsägare och brukare om de åtgärder som föreslås i betänkandet, samt ersättningar och villkor för dessa.

Länsstyrelsen ser att det är värdefullt att satsa på information och rådgivning för att lyckas genomföra en förändring men vill i detta sammanhang lyfta ett antal punkter som bör beaktas vid implementering av Miljömålsberedningens förslag:

- Det är viktigt att information och rådgivning görs med metodik som har förutsättningar att uppnå önskad effekt. Det råder ingen brist på information, men effektiva metoder för beteendeförändringar behövs för att ändra hur marken används och brukas. För att åtgärderna ska få önskat resultat behövs också tydliga riktlinjer och vägledning till myndigheterna.
- Att genomföra de åtgärder som Miljömålsberedningen föreslår kommer att medföra en omfattande arbetsinsats, såväl för fastighetsägare och brukare som för länsstyrelser och andra berörda myndigheter. Det är bra att betänkandet även innehåller förslag om satsningar på såväl information och rådgivning som åtgärdssamordnare för arbete på både lokal, regional och nationell nivå för att samordna arbetet.
- För att genomföra förslagen kommer det att krävas tillräckliga och riktade resurser till myndigheterna för att nå resultat som når utöver informationsspridning. För att få verklig och snabb effekt behövs troligen även ytterligare styrmedel, utöver information och rådgivning, för att markägare och brukare ska vara villiga att genomföra åtgärder. Ersättning till fastighetsägare och brukare är ett steg på vägen. För att arbetet enligt förslagen ska kunna vara i gång redan 2026

behöver myndigheterna få konkreta och tydliga direktiv för arbetet.

(6.2) Länsstyrelsen välkomnar Miljömålsberedningens förslag om att komplettera ändamålet för anslaget 1:3, utgiftsområde 20, så att det får användas för anställning av åtgärdssamordnare. Erfarenheten visar att de åtgärdssamordnare som finansieras med LOVA-bidrag enligt förordningen (2009:381) om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt har medfört att fler frivilliga åtgärder har kunnat genomföras, både av kommuner och andra aktörer.

(6.3) Länsstyrelsen ser positivt på förslaget att utvidga och ändra förordningen (2003:598) om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt (LONA-förordningen) så att fler aktörer kan söka LONA-bidrag.

Tillsammans med förslaget om att göra det möjligt att finansiera åtgärdssamordnare med medel från anslag 1:3 ger det förutsättningar att fler frivilliga åtgärder ska kunna genomföras.

7 Förslag om indikatorer och preciseringar till tre miljömål

Länsstyrelsen tillstyrker Miljömålsberedningens förslag att miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan följs upp med ytterligare en indikator – *upptag och utsläpp från markanvändningssektorn*.

Länsstyrelsen vill lyfta att det är viktigt att det finns tillgängliga data för att kunna följa indikatorn under en längre tid.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att miljökvalitetsmålen Levande skogar och Ett rikt odlingslandskap båda får en ny precisering – *att nettoupptaget av växthusgaser fram till 2030 ökar*.

Länsstyrelsen ser att målsättningen bör vara att nettoupptaget även efter 2030 bibehålls på en tillräcklig nivå för att bidra till att motverka klimatförändringar och samtidigt bidra till bevarande av biologisk mångfald.

8 Förslag om hållbart brukande av skogsmark för kolinlagring och biologisk mångfald

(8.1) Länsstyrelsen ser positivt på Miljömålsberedningens förslag att Skogsstyrelsen inom ramen för sin uppgift i instruktionen att bedriva rådgivning och information om hur landets skogar bör skötas får ett uppdrag att genomföra och samordna rådgivning och information till skogsägare och skogliga tjänstemän med syfte att

öka tillväxten och kolinlagring samt den biologiska mångfalden i svenska skogar, och att detta uppdrag omfattar även olika former av naturnära skogsbruk. Bra rådgivning och information är nödvändig för att ett mer diversifierat skogsbruk med rätt metod på rätt plats och med möjlighet till naturnära ståndortsanpassat skogsbruk ska bli effektivt och kunna bidra med både virkesproduktion och kolinlagring.

I betänkandet nämns att kunskapsläget om hyggesfritt skogsbruk och kolinlagring kan sammanfattas som att det faktum att ett kalhygge under 10–20 år efter en kalhuggning är en kolkälla på beståndsnivå är ett argument för att i högre utsträckning använda hyggesfria metoder. På landskapsnivå är det dock ingen skillnad för kolflödena mellan de två brukningsmetoderna under förutsättning att tillväxten är densamma. Flera studier pekar också på att tillväxten i områden som brukas med hyggesfritt skogsbruk är tydligt lägre än vid trakthyggesbruk.

För att nå målen med strategin är det dock väsentligt att koldioxidutsläppen från skogsbruket minskar under de närmsta åren, och då kan hyggesfria metoder bidra genom att man på kort sikt kommer ifrån de ökade utsläppen som kommer vid slutavverkning.

(8.2) Länsstyrelsen avstyrker Miljömålsberedningens förslag om ersättning till markägare som gödslar sin skog.

Trots att beredningen poängterar att marker enbart bör gödslas i enlighet med Skogsstyrelsens råd ställer sig Länsstyrelsen tveksam till en så generell åtgärd, inte minst utifrån hushållningsbestämmelsernas försiktighetsprincip.

Även om skogsgödsling ger ökad tillväxt och därigenom ökad kolinlagring, riskerar gödslingen samtidigt att skapa problem i miljön och påverka den biologiska mångfalden negativt genom att markkemin ändras. Skogsgödslingens värde som klimatåtgärd är också begränsad, eftersom den inte bidrar till att långsiktigt öka skogens kolförråd.¹

¹ [Fertilizer-induced soil carbon rapidly disappears after clearcutting in boreal production forests - Boeraeve - 2025 - Journal of Applied Ecology - Wiley Online Library](#)

Länsstyrelsen menar därför att det är olämpligt att avsätta statliga medel till ersättning för skogsgödsling.

Nedan listas några anledningar till varför:

- *Ändrad markkemi och ökad näringsbelastning på sjöar och vattendrag*
- *Ökade utsläpp av växthusgaser från skogsmark²*
- *Skador på markens ekosystem.³*
- *Förändrade förutsättningar för biologisk mångfald.⁴*
- *Skadade, gödselberoende, ekosystem^{5 6}*

Gödsling av skogsmark har stor negativ påverkan på biologisk mångfald, särskilt på mykorrhizasvampar. I Uppsala län finns höga naturvärden knutna till mykorrhizasvampar i kalkbarrskogar som skulle påverkas negativt av skogsgödsling.

Miljömålsberedningen föreslår att Skogsstyrelsen ska kunna teckna kolinlagringsavtal, som en form av naturvårdsavtal, med enskilda markägare. Avtalen innebär att markägare får ersättning för att vänta med att avverka skogen, det vill säga ökar omloppstiden för det skogsområde som avtalet omfattar. Detta förslag är det som enligt betänkandet ger störst effekt på kolinlagringen (3,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter).

Att öka skogens omloppstid ger ökad kolinlagring i det stående beståndet, och leder också oftast till högre biologisk mångfald, och troligen kommer förslaget att kunna ge god effekt på kort sikt, eftersom det gör att de utsläppen av koldioxid som kommer av slutavverkning skjuts upp ett antal år.

För att förslaget ska få mer kraft och mer verkan på längre sikt skulle avtalen i stället kunna tecknas så att man förbinder sig att skjuta på avverkningen under en längre period, vilket skulle ge en mer långsiktig kolinlagring. Kostnadseffektivitet för staten jämfört mellan att teckna kolinlagringsavtal och att formellt skydda skog, som ger en mer permanent kolinlagring och samtidigt är positivt för den

² A. J. R. van Groenigen, et al. (2010) Nitrous oxide emissions from fertilized forest soils: A review. *Global Change Biology*, **16**: 3528-3539.

³ C. W. Pritchard, et al. (2016) Long-term effects of fertilization on forest soil quality and microbial diversity in a temperate forest. *Forest Ecology and Management*.

⁴ Galloway, A R. (2003). The impact of nitrogen fertilization on plant diversity in temperate forest ecosystems. *Biological Conservation*, **110**: 159-167.

⁵ Friend, A. D., et al. (2010). The effects of forest fertilization on long-term forest productivity and carbon sequestration. *Nature*, **467**: 409-412.

⁶ Pukkala, P. K., et al. (2006). Forest fertilization: A risk for long-term sustainability? *Forest Policy and Economics*, **8**: 255-266.

biologiska mångfalden, bör också beaktas i det fortsatta arbetet mot att uppnå klimatmålen.

Något som kan påverka det verkliga resultatet av de föreslagna kolinlagringsavtalen är att fastighetsägare uttrycker att den här typen av avtal innebär mycket byråkrati och administrativt arbete, vilket kräver tid och resurser. Den förväntade ersättningen riskerar att inte i tillräcklig utsträckning motsvara det arbete som krävs för att få till ett avtal.

Länsstyrelsen ifrågasätter att de föreslagna kolinlagringsavtalen benämns naturvårdsavtal. Naturvårdsavtal är ett inarbetat begrepp och sådana avtal tecknas för att skydda områden med höga natur- och/eller höga friluftslivsvärden. Det är bättre om kolinlagringsavtal kan benämnas med ett eget begrepp som särskiljer dem från naturvårdsavtalen.

9 Förslag om hållbart brukande av jordbruksmark för kolinlagring och biologisk mångfald

Miljömålsberedningen bedömer i sitt betänkande att konsumtion av älg, rådjur, dovhjort, kronhjort och vildsvin ger incitament för att skapa foderresurser och gynna hållbar jakt på dessa djurslag vilket bidrar till minskade viltskador i jord- och skogsbruk och därmed såväl jordbruks- och skogsproduktion som biologisk mångfald.

Länsstyrelsen vill i detta sammanhang lyfta att restaurering av brynmiljöer är värdefullt för att minska viltskador. Restaurerade brynmiljöer bidrar med mer bete för vilt samt ökad biologisk mångfald. Sådan restaurering påverkar inte älgstammen negativt och gör att vilt och naturbete inte ställs mot varandra.

Länsstyrelsen ser positivt på förslaget att uppdra åt Upphandlingsmyndigheten att utföra en informations- och rådgivningsinsats riktad mot kommuner och regioner om upphandling av naturbeteskött och viltkött.

Miljömålsberedningens föreslår att en miljöersättning för odling av vall med syftet kolinlagring respektive att regeringen ska prioritera medel för ersättningen för odling av mellangröda med syftet inlagring av kol och minskat kväveläckage ska införas. Länsstyrelsen bedömer att detta bör vara positivt för länets lantbrukare samtidigt som det borde kunna öka kolinlagringen och även den biologiska

mångfalden. Förslagen kräver dock resurser på Länsstyrelsen för handläggning och kontroll.

Länsstyrelsen är också positiv till förslagen att prioritera medel för ersättning för odling av mellangrödor och att vidga Energi-myndighetens biogasstöd till att även omfatta vall.

Biogasen spelar en viktig roll i energisystemet, ur beredskaps-perspektiv, för en differentierad drivmedelsmix samt för att balansera väderberoende elproduktion, via biogasturbiner.

I vidare arbete med utformning av förslagen bör man överväga möjligheten att använda odling av mellangröda i områden där goda förutsättningar och incitament finns för lantbrukare att tillämpa odling av mellangröda. Generellt sett är förutsättningarna för odling och snabb tillväxt av en mellangröda tydligt fördelaktigare i områden med längre växtodlingssäsong än i områden med kortare växtodlingssäsong.

Länsstyrelsen tillstyrker Miljömålsberedningens förslag om att termen "trädjordbruk" i Svenska Nationella Planen för CAP vid nästa uppdateringstillfälle ändras så att den inkluderar även buskar och inte bara träd. En sådan ändring skulle ge större möjlighet till variation och större utbud av växter.

Länsstyrelsen ser också att det skulle underlätta för både lantbrukare och trädgårdsodlare om det fanns en problemartslista att använda som stöd för att inte få in invasiva arter i sitt jordbruk/trädjordbruk.

10 Förslag om upptag och utsläpp av växthusgaser på bebyggd mark

(10.1) Länsstyrelsen ser positivt på förslaget att SLU, tillsammans med Boverket, Naturvårdsverket och Trafikverket, får i uppdrag att skyndsamt ta fram ett verktyg med standardiserade metoder för att uppskatta hur mycket förändrad markanvändning i samband med exploatering påverkar nettoupptaget av koldioxid.

Då det i dagsläget inte finns standardiserade metoder har bara ett fåtal kommuner i Sverige försökt uppskatta lokala kolförråd, kolkällor och kolsänkor i skog och mark. Att ta fram ett gemensamt verktyg skulle underlätta för kommuner och regioner samt göra resultaten mer jämförbara.

(10.2) I betänkandet föreslås en ändring av de grundläggande bestämmelserna för hushållning med mark- och vattenområden i miljöbalken (1998:808), tredje kapitlet.

Länsstyrelsen ser ett behov av att begränsa när torvmark får exploateras, men menar att det inte är möjligt att ta ställning till förslaget eftersom betänkandet inte innehåller någon analys av konsekvenser för samhällsplaneringen.

Förslaget till 3 kap 4 a § punkt 1 innebär att torvmark bara får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen som inte kan tillgodoses genom att annan mark tas i anspråk.

Länsstyrelsen saknar en bedömning av vilka konsekvenser förslaget riskerar att få för samhällsplaneringen. Mark- och vattenområden regleras främst genom planläggning enligt plan- och bygglagen (2010:900) som är en avvägningslagstiftning. När förbud eller begränsningar enligt miljöbalken införs som påverkar det kommunala handlingsutrymmet behöver en ordentlig konsekvensanalys göras.

Förslaget till 3 kap 4 § punkt 2 innebär att verksamhetsutövaren ska kompensera för de ökade utsläpp av växthusgaser som exploateringen beräknas innebära.

Som nämns ovan sker reglering av mark- och vattenanvändning vanligtvis genom detaljplaneläggning. I plan- och bygglagen (2010:900) finns inte möjlighet att införa planbestämmelser som ställer krav på kompensationsåtgärder eller skadelindring. Även vad som får regleras i exploateringsavtal är begränsat och framgår av 6 kap plan- och bygglagen.

Om förslaget förs vidare i sin nuvarande utformning behöver det klarläggas hur compensationen ska säkerställas, vem som har tillsynsansvar och vad konsekvenserna blir om kompensationsåtgärderna inte genomförs.

11 Förslag om ökat nettoupptag i träprodukter

Länsstyrelsen ser det som värdefullt att Miljömålsberedningen sätter fokus på långlivade träprodukter som en del i målsättningen att binda kol. Det är särskilt värdefullt att utredningen riktar sig till bostadsbranschens behov. Dock saknas kopplingen mellan hur efterfrågan kan skapas för virke av en viss kvalitet i förhållande till vilka skogar som samtidigt levererar mest ekosystemtjänster i form

av kolinlagring, minskat näringsläckage, vattenrening, produktion av vilt och bär, rekreativsvärden samt biologisk mångfald.

I betänkandet nämns inte att Sveriges konsumtion av papper (inklusive kartong) har minskat sedan sekelskiftet⁷, vilket troligen beror på digitaliseringen. Däremot redovisas en prognos om motsatt utveckling, att massaproducenter bedöms öka sin efterfrågan med 3,5 miljoner m³fub fram till 2035. Om utvecklingen i omvärldens papperskonsumtion skulle följa Sveriges, skulle det ge utrymme att använda mer träråvara till långlivade träprodukter och därigenom öka kolinlagringen utan att öka avverkningen.

För att nettoupptaget av kol långsiktigt ska öka i långlivade produkter behöver skogsbruket styras så tillgången på skog som kan användas inom byggsektorn ökar, alternativt öka efterfrågan genom styrning av marknaden. Samtidigt behövs nya metoder och tekniker för att kunna använda den skogsråvara som idag används till kortlivade produkter för att i stället tillverka mer långlivade produkter.

I betänkandet beskrivs skogsskötselmetoder som ger ökad kolinlagring i skogsmark. Man konstaterar också att förlängda omloppstider sannolikt kommer att ge en ökning av andelen långlivade träprodukter efter avverkning och att en minskad gallringsintensitet förväntas leda till att en mindre andel av den avverkade skogsråvaran går till kortlivade produkter.

Länsstyrelsen vill i detta sammanhang lyfta att hur man avser att minska gallringsintensiteten kan ha påverkan på utfallet; en tidig gallring till glesare förband ger färre gallringar, vilket följaktligen ger större andel timmer under en omloppstid. Men blir totalproduktionen per hektar densamma? Och vad ersätter träfibrer i de kortlivade produkterna? Att andelen timmer ökar innebär inte heller med automatik att mängden timmer ökar, vilket kan påverka byggande och sysselsättning på lång sikt.

12 Förslag för att öka nettoupptaget av koldioxid och gynna biologisk mångfald i våtmark och torvmark

Miljömålsberedningen bedömer att restaurering av våtmarker som görs i annat syfte än att minska utsläpp av växthusgaser eller att gynna biologisk mångfald behöver genomföras på ett sätt som

⁷ <https://www.skogsindustrierna.se/siteassets/bilder-och-dokument/statistik-dokument/svenska/2021/konsumtion-av-papper-travaror-och-biodrivmedel.pdf>

åtminstone inte missgynnar biologisk mångfald eller ökar utsläppen av växthusgaser.

Länsstyrelsen vill påpeka att för att våtmarker som anläggs eller restaureras med syftet näringsretention eller vattenhushållning ska fungera bra behöver de omfatta en relativt stor vattenspegel. Att den anlagda eller restaurerade våtmarken får en vattenspegel gör samtidigt att marken släpper ut växthusgaser, främst i form av metan. Om all restaurering av våtmarker ska genomföras på ett sådant sätt att den inte ökar utsläppen av växthusgaser lokalt kan det medföra att en stor andel av de våtmarker som kan skapas eller restaureras för exempelvis näringsretention och vattenhushållning inte kan anläggas.

(12.1) Länsstyrelsen konstaterar att även om återvätning av organogen jordbruksmark är positivt ur klimatsynpunkt kan det konkurrera med mål om att Sverige ska bli mer självförsörjande på livsmedel.

För den nya våtmarksförordningen föreslås att ersättning för återvätning kan bli aktuellt för återvätning av dränerad organogen jordbruksmark som inte används för livsmedelsproduktion och där länsstyrelsen bedömer att sannolikheten för att marken kommer användas för jordbruk är låg.

Länsstyrelsen menar att bedömningen av vilken mark som sannolikt inte kommer att användas för jordbruk kan komma att bli vanskelig. För att åtgärden ska träffa rätt behövs tydlig vägledning om vilka grunder som ska användas för den bedömningen.

Återvätning behöver inte heller innebära att marken inte skulle kunna brukas för jordbruk, t.ex. bete eller paludikultur.

Länsstyrelsen ser att större arealer organogen jordbruksmark skulle kunna återvätnas med ersättning om även marker där fortsatt brukande kan vara möjligt genom att anpassa metoderna inkluderas.

(12.2) Länsstyrelsen menar att även om beredningens ansats att skapa en ny förordning för att samla bidrag och ersättningar för våtmarksåtgärder är vällovlig, bör en mer fokuserad utredning göras om utformning av och samordning mellan olika stöd och våtmarksåtgärder innan några stora ändringar i bidragssystemet görs. Länsstyrelsen anser exempelvis att LONA-förordningen inte bör ändras på det sätt Miljömålsberedningen föreslår. Att ta bort möjligheten att med LONA-bidrag kunna anlägga eller restaurera våtmarker för att minska utsläppen av växthusgaser eller gynna biologisk mångfald vore olyckligt, både för att det påverkar

kommunernas arbete med våtmarksåtgärder och för att det urholkar LONA (den lokala naturvårdssatsningen), vars syfte är att gynna lokalt engagemang, biologisk mångfald och friluftsliv.

Nationellt lämnas idag en stor andel av bidragen inom LONA

Våtmark till restaurering och anläggande av våtmarker i syfte att minska utsläppen av växthusgaser eller gynna biologisk mångfald.

I Uppsala län går huvuddelen av bidragen till projekt som syftar till att gynna biologisk mångfald.

Miljömålsberedningen redovisar att man mottagit synpunkter om att nuvarande stödsystem för våtmarksarbete uppfattas som spretigt.

Det är inte säkert att det uppfattas som mindre spretigt att även fortsatt ha olika bidragssystem för våtmarker med skilda syften, och risken är att det komplicerar ytterligare för initiativtagare att veta vilket bidrag de ska söka. Arbetssättet med LONA våtmark har till exempel inarbetats under ett antal år, och många kommuner har kommit i gång med planering för våtmarksåtgärder, för att senare kunna söka medel för genomförandet genom LONA våtmark.

Ett alternativ till ett samlat våtmarksstöd, som ändå inte täcker in alla våtmarker, vore att i stället utforma en lösning med "en väg in" för våtmarksinitiativ, antingen för både jordbruks- och skogsmark eller bara jordbruksmark, dit kommuner och initiativtagare kunde lämna sina ansökningar om stöd. Berörda myndigheter skulle då kunna fördela ansökningarna efter vilken bidragsform som bäst passar för respektive projekt.

Länsstyrelsen ställer sig frågande till varför förslaget om den nya förordningen anger att ersättning kan ges för att återväta jordbruksmark i syfte att minska utsläpp av växthusgaser eller med syfte att gynna biologisk mångfald, medan ersättning för att återväta skogsmark endast ges till åtgärder med syfte att minska utsläpp av växthusgaser.

(12.4) Miljömålsberedningen lämnar i betänkandet olika förslag på förändring av regler för prövning av vattenverksamhet.

Länsstyrelsen instämmer i att en översyn av regelverket behövs, vilket har lyfts i många utredningar.

Länsstyrelsen anser att det är mer resurseffektivt och rättssäkert att invänta resultatet av det regeringsuppdrag som Naturvårdsverket slutrapporterat i februari 2025 i stället för att skyndsamt införa ett undantag.

Länsstyrelsen är positiv till det föreslagna tillägget i 1 punkten i 19 § förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter.

Länsstyrelsen vill dock påpeka att ändringen kommer att medföra en ökning av antalet anmälningssärenden. Det innebär att länsstyrelserna behöver utökade resurser för att kunna hantera en ökad ärendemängd. Länsstyrelsen vill också lyfta att om tillägget införs i vattenverksamhetsförordningen bör det samordnas med reglerna i 7 kap 19 § lagen (1998:812) om särskilda bestämmelser om vattenverksamhet och eventuellt bör en ändring göras även där.

Länsstyrelsen anser att föreslaget undantag från krav på omprövning eller avveckling av markavvattningsföretag då en återvättning genomförs riskerar att skapa stora problem för bebyggelse, infrastruktur och markanvändning i området, ökade kostnader och ökade behov av tillsynsinsatser. Tillsynssärenden är komplexa, vilket medför att de är resurskrävande och ofta får långa handläggningstider.

Av förslaget framgår inte var och hur ett sådant undantag skulle införas i lagstiftningen, hur länge undantaget kommer att gälla, vad som händer när den långsiktiga lösningen är på plats och hur de åtgärder som utförts genom att återöppna undantaget kommer hanteras på lång sikt. Förslaget kan därför även ifrågasättas ur rättssäkerhetssynpunkt.

Markavvattningsföretag är tillståndsgivna vattenverksamheter som har samma rättskraft som andra tillstånd till vattenverksamhet. Även om åtgärderna genomfördes för länge sedan har bebyggelse, infrastruktur och markanvändning i omgivningen anpassats till de avvattnade förhållandena. Ett undantag, som det beskrivs i utredningen, riskerar därför att medföra stora kostnader för staten i form av skadestånd och ersättningar.

Länsstyrelsen bedömer att för de få fall då föreslaget undantag kan tillämpas, skulle en avveckling eller omprövning av markavvattningsföretaget vara en lika enkel åtgärd.

En avveckling eller omprövning av ett markavvattningsföretag medför, till skillnad från undantag, tydlighet, rättssäkerhet och förutsägbarhet för alla berörda.

13 Förslag om skydd av natur

(13.1.1) Miljömålsberedningen föreslår att Sverige i sitt arbete med att skydda natur till 2030 ska prioritera områden med naturtyp enligt

restaureringsförordningen och områden med livsmiljöer som kräver bevarande för hotade arter enligt art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet. Länsstyrelsen menar att det, för att nå målet om bevarandet av biologisk mångfald, krävs att förslaget vidgas till att även omfatta sådana naturvärden som är hotade enligt andra kriterier, tex IUCN:s rödlistningssystem. Detta då de nämnda direktiven upptar mycket få arter.

(13.1.4-6, 8) Länsstyrelsen ser positivt på beredningens förslag att olika aktörer och bolag, exempelvis Trafikverket, Svenska kraftnät, större nätbolag, AB Göta kanalbolag, Fortifikationsverket samt Sveaskog uppmanas eller uppdras att avgränsa och sköta områden för att bidra till bevarandet av biologisk mångfald, och att dessa områden ska rapporteras som OECM. Förutsättningen är att syftet med avgränsningen och åtgärderna är att gynna biologisk mångfald, att området är kartlagt och känt, och åtagandet är långsiktigt.

(13.1.7) Länsstyrelsen är tveksam till Miljömålsberedningens förslag att rapportera naturliga gräsmarker med särskilda värden och med miljöersättning för särskild skötsel som OECM. Dels är marken inte långsiktigt avsatt, eftersom skötselåtagandena bara är fem år, dels finns en risk att uppgifterna om de områden som är registrerade i Jordbruksverkets databas inte är helt korrekta, eftersom fältbesök för ajourhållning och kontroll inte genomförs regelbundet.

(13.1.9, 13.1.12) Miljömålsberedningen föreslår att områden med naturvårdsavtal som tecknats med annat syfte än biologisk mångfald, till exempel för återvätning och kolinlagring eller rekreation ska rapporteras som OECM. Länsstyrelsen anser att bara områden som avsätts för biologisk mångfald ska räknas in i uppfyllelsen av målet om 30 procent skydd. Områden som förvaltas eller sköts med andra syften än att gynna biologisk mångfald bör alltså inte medräknas.

(13.1.13) Miljömålsberedningen föreslår vidare att länsstyrelserna uppdras att upprätta ett system som möjliggör för markägare att själva rapportera sina frivilliga avsättningar och värdefulla naturområden, med avsikt att områden på frivillig bas långsiktigt bevaras och sköts, samt att de ska vara möjliga att inkludera i Sveriges rapportering som OECM.

Länsstyrelsen menar att det är positivt att ge markägare möjlighet att rapportera sina naturvärden, frivilliga åtaganden och frivilliga avsättningar och ser att ett sådant system kan bidra till att synliggöra viktiga åtgärder för biologisk mångfald. Länsstyrelsen

anser dock att uppdraget i stället bör riktas till Naturvårdsverket eller Skogsstyrelsen som troligen är bättre lämpade att ta fram ett sådant system.

14 Förslag om skydd av urskog och gammal skog

Länsstyrelsen anser att Miljömålsberedningens förslag om skydd av urskog och gammal skog är otillräckliga för att nå målen i EU:s strategi för biologisk mångfald samt miljömålen Levande skogar och Ett rikt växt- och djurliv. I betänkandet redovisas även tidigare framtagna och diskuterade förslag för skydd av skog i avsnitt 20. Länsstyrelsen bedömer att *Sekretariatets förslag till förslag om skydd av urskogar och naturskogar (alternativ 1)* innebär betydligt bättre förutsättningar för att nå målen i EU:s strategi för biologisk mångfald. Länsstyrelsen förespråkar därför detta alternativ.

Länsstyrelsen vill också framhålla att staten bör gå före när det gäller skydd av skogar med höga naturvärden. Detta skulle påtagligt öka möjligheten att nå målen i EU:s strategi för biologisk mångfald. Länsstyrelsen anser att Sveaskog, Statens Fastighetsverk och andra statliga myndigheter som äger mark ska ges i uppdrag att överlåta skogar med höga naturvärden till Naturvårdsverket så att dessa kan ges ett strikt skydd som naturreservat eller nationalpark. Oskyddade skyddsvärda skogar finns också på mark som ägs av skogsbolag. Länsstyrelsen anser att Sveaskog ska ges i uppdrag att erbjuda mark med låga naturvärden som ersättningsmark till skogsbolag.

(14.1) Miljömålsberedningen föreslår att Sverige senast 2030 skyddar alla återstående urskogar, enligt vad som avses i EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030 och dess efterföljande riktlinjer, och all återstående gammal skog, enligt den föreslagna svenska definitionen av vad som avses i förnybarhetsdirektivet.

Länsstyrelsen menar att det är olyckligt att den föreslagna svenska definitionen av gammal skog i förnybarhetsdirektivet skiljer sig från hur termen tolkas i andra EU-länder. Eftersom den föreslagna svenska definitionen är snävare försvårar den för Sverige att så effektivt som möjligt uppnå EU-gemensamma mål, exempelvis i naturrestaureringsförordningen.

Länsstyrelsen menar att förslaget, genom att använda begreppet gammal skog i stället för naturskog, begränsar vilken skog som berörs på ett sådant sätt att förutsättningarna att nå målen i EU:s strategi för biologisk mångfald allvarligt försämras. Enligt

definitionerna av naturskog och gammal skog enligt förnybarhetsdirektivet (avsnitt 14.1.1), framgår att det är en avsevärd skillnad mellan naturskog och gammal skog, bl. a. när det gäller skogens struktur och krav på lägsta trädålder. Som Miljömålsberedningen konstaterar är gammal skog en delmängd av naturskog. Arealen gammal skog är foljdriktigt betydligt lägre än arealen naturskog.

I Uppsala län finns oskyddade naturskogar med höga naturvärden, bland annat kalkbarrskogar, som bör få ett formellt skydd för att EU:s mål om 10 % skydd som är strikt och representativt ska kunna nås. Länsstyrelsen bedömer dock att endast en mycket begränsad andel av dessa faller inom den definition av gammal skog som används i förnybarhetsdirektivet.

Länsstyrelsen vill också framföra att den mänskliga påverkan som skogsbyte har haft på skogar i Uppsala län vanligtvis har haft en positiv effekt på den biologiska mångfalden och inte ska utesluta att dessa skogar räknas som naturskogar.

Länsstyrelsen anser också att Miljömålsberedningens förslag att Skogsstyrelsen, i samråd med Naturvårdsverket och SLU, får i uppdrag att göra en kartläggning av urskog och gammal skog genom fältinventering av de skogar som har en förhöjd sannolikhet att utgöra urskogar och gammal skog bör utvidgas så att kartläggningen även omfattar alla naturskogar. Uppdraget skulle också kunna innefatta andra universitet, exempelvis Linnéuniversitetet och Mittuniversitetet.

15 Förslag om förvaltning av skyddade områden

Miljömålsberedningen bedömer att beloppen för skötsel av formellt skyddad natur behöver höjas kraftigt och ligga på en hög nivå under fem år för att komma i kapp med akuta skötselbehov som är resultatet av ett under många år eftersatt skötselarbete, och att beloppet kan sänkas när de akuta skötselåtgärderna är genomförda.

Miljömålsberedningen föreslår att nya etappmål om skydd av skog införs i miljömålssystemet; att *alla skyddade områden ska senast 2030 förvaltas genom naturvårdande skötsel eller ett aktivt beslut om fri utveckling, så de inte förlorar de naturvärden de syftar till att bevara respektive all mark inom statligt skyddade områden som är möjlig att restaurera till naturtyp enligt art- och habitatdirektivet ska vara restaurerad till naturtyp, eller sådan restaurering ska vara påbörjad, senast 2030.*

Länsstyrelsen tillstyrker Miljömålsberedningens förslag om att öka beloppet på anslag 1:3 i utgiftsområde 20 för att finansiera skötsel av skyddad natur. En sådan ökning är nödvändig för att skyddade naturvärden ska kunna bevaras på längre sikt.

Länsstyrelsen ser dock att det kommer att vara svårt, eller näst intill omöjligt, att genomföra skötselåtgärder för att komma i kapp med underhållsskulden i alla skyddade områden på bara 5 år. Det är svårt att ställa om Länsstyrelsens arbete med skötsel av skyddade områden till stora svängningar i finansieringen. För att åtgärder för att restaurera och sköta om dessa värdefulla miljöer ska kunna genomföras behövs dels personalresurser på Länsstyrelsen och tid för planering och upphandling, dels att det finns entreprenörer med rätt kompetens och utrustning, som har eller vågar investera i maskiner och utbildning för de arbeten som behövs.

Länsstyrelsen menar att det troligen skulle ge mer naturvårdsnytta att skala upp arbetet och anslagen över några år och sedan under en period bibehålla anslagen på en högre nivå. För att kunna genomföra nödvändiga åtgärder och ge entreprenörerna möjlighet att satsa behöver åtgärderna finansieras med fleråriga anslag, under en längre period. Idag finansieras skötsel av skyddade områden med ettåriga anslag.

Restaureringsbehovet i länets skyddade områden är stort och utan skötsel finns risk för att naturvärden går förlorade. I dag har Länsstyrelsen inte tillräckliga resurser för att bevara alla naturvärden utan måste prioritera mellan olika värden. Högst prioritet har arbetet att försöka bibehålla befintliga naturvärden, tex betesmarker med pågående bete. Restaurering av naturvärden i dålig status inom de skyddade områdena sker idag på mycket liten nivå utöver våtmarksrestaurering och naturvårdsbränning inom projektet LIFE2Taiga.

Vid restaurering av en naturtyp tar det ofta tid även för naturen att hänga med i omvandlingen. Om åtgärder sker för fort finns en risk att andra arter än de önskade etablerar sig, eller att skador i naturtypen lättare uppstår, exempelvis genom att skogen blir stormkänslig om den glesas ut för snabbt.

Efter att restaureringen är genomförd kommer många områden att kräva kontinuerlig skötsel. Minskningen av anslagen på längre sikt får därför inte bli så stor att de naturvärden som räddats genom restaureringar inte kan bibehållas. En noggrann behovsanalys bör

därför ske inför en eventuell sänkning av anslagen, för att inte återigen hamna i ett läge med en underhållsskuld och behov av restaurering.

Länsstyrelsen ser även att det kommer att vara svårt se över och uppdatera beslut och skötselplaner i sådan omfattning att alla formellt skyddade områden senast 2030 förvaltas genom naturvårdande skötsel eller ett aktivt beslut om fri utveckling. För många av länets naturreservat finns gällande beslut och skötselplan som inte överensstämmer med de krav som bevarandeplanen för samma område beskriver. Att revidera beslut och skötselplan så att det sedan är möjligt att restaurera marken är ett omfattande arbete, som inte enbart består av att inventera naturvärden och skriva föreskrifter utan också kan innebära kontakter och diskussioner med många markägare och andra sakägare.

16 Förslag om restaurering av natur

(16.1.5) Länsstyrelsen ser positivt på beredningens förslag att uppdra till länsstyrelserna att genomföra och samordna rådgivning om naturrestaurering. Liksom andra förslag behöver ett sådant uppdrag följas av tydliga vägledning och tillräcklig och riktade resurser för att resultatet ska bli det önskade.

(16.1.6) Länsstyrelsen ser positivt på Miljömålsberedningens förslag att riksdagen och regeringen genomför en satsning på restaurering och hävd av ängs- och betesmarker genom att genomföra ett antal åtgärder för att möjliggöra ersättning till fastighetsägare och brukare. Sådan ersättning bidrar till att åtgärderna kan genomföras i större utsträckning.

En av åtgärderna i förslaget om en satsning på restaurering och hävd av ängs- och betesmarker är att ersättning för myrslåtter, hamling och bränning av ljunghed ska återinföras i den innevarande och kommande strategiska planen till CAP.

Länsstyrelsen tar inte ställning i frågan om ersättning för myrslåtter, hamling och bränning av ljunghed ska ingå i CAP eller vara ett nationellt stöd, men ser att det är viktigt att det ska gå att söka ersättning för denna typ av skötsel och brukande och att tillräckligt med medel tillförs.

Länsstyrelsen vill poängtera att ersättning för myrslåtter bör gälla för hela landet och inte enbart de norra delarna vilket tidigare varit fallet. Myrslåtter har varit vanligt i stora delar av Sverige men levde

kvar längst i norra delarna, varför flest spår av myrslåtter finns i norr. Många naturtyper i Uppsala län, tex rikkärr och svämängar, kräver denna typ av skötsel för att naturvärdena ska bevaras.

Länsstyrelsen vill framföra att det också är viktigt att även skötsel av naturtyp enligt art- och habitatdirektivet såsom trädklädda betesmarker, lövängar, sent betessläpp eller betesfria år för att gynna pollinatörer och känsliga växter kan omfattas av någon form av ersättning eller stöd. Har inte markägare och brukare möjlighet att söka ersättning är det stor risk att den naturvårdande skötseln inte kan genomföras.

Miljömålsberedningen gör bedömningen att åtgärder för restaurering bör prioriteras till jordbrukslandskapet, eftersom förändringsförloppet är snabbare där än i skogsmarken. Beredningen bedömer också att i skogsmark bör prioriteringen snarare vara att skydda områden med höga naturvärden så att dessa inte går förlorade, eftersom det i bästa fall tar väldigt lång tid att återställa dessa miljöer. Länsstyrelsen vill i detta sammanhang lyfta att det vore olyckligt att helt avstå från restaureringsåtgärder i skogsmark, eftersom det finns skogstyper som är beroende av skötsel, exempelvis ädellövskog, lövsumpskog och svämskog.

17 Förslag om minimal förlust av biologisk mångfald

(17.1) Vad gäller icke-försämringskravet i artikel 4.12 i restaureringsförordningen har Miljömålsberedningen gjort bedömningen att det inte ingått i det redovisade uppdraget att analysera och ta fram förslag om hur kravet bör genomföras när det gäller provningar av förändrad markanvändning, enligt miljöbalken och sektorslagstiftningen.

Länsstyrelsen vill i detta sammanhang lyfta att kravet på icke-försämring, som tidigare endast gällt inom Natura 2000-områden men nu gäller även utanför områdena, riskerar att få långtgående konsekvenser för samhällsplaneringen. I arbetet med att implementera restaureringsförordningen i svensk lagstiftning är det därför mycket viktigt att analysera vilka konsekvenser implementeringen kan få när det gäller provningar av förändrad markanvändning.

Reglering av mark- och vattenanvändning sker vanligtvis genom planläggning enligt plan- och bygglagen (2010:900). Trots strävan efter att skapa en bättre samordning mellan plan- och bygglagen

och miljöbalken finns många olikheter mellan lagarna som riskerar att leda till en snårig tillämpning i frågor som rör samhällsplanering. Detta beror till stor del på att lagarna har skilda utgångspunkter och syften. Det kan beskrivas som att prövningen enligt miljöbalken är mer inriktad på miljöeffekterna och utgår från den vikt som miljöintresset tillmätts vid olika avvägningar, medan plan- och bygglagen utgår från bredare avvägningar mellan olika enskilda och allmänna intressen där den politiska viljeinriktningen och demokratiska processen ges stor tyngd.

Samordningen mellan plan- och bygglagen och miljöbalken vad gäller hanteringen av skyddade arter är redan idag komplicerad och flera detaljplaner har på senare tid upphävts av domstol på grund av att tillräckliga utredningar kring artskydd inte gjorts inom ramen för planprocessen. Samtidigt finns i plan- och bygglagen inte något krav på att behövliga dispenser enligt artskyddsförordningen ska ha inhämtats innan detaljplanen antas.

Länsstyrelsen ser en risk i att regelverken som ska tillämpas vid förändrad markanvändning ytterligare kompliceras i och med implementeringen av icke-försämringskravet. Om kommunerna behöver genomföra analyser kring utpekade naturtypers påverkan inom större områden än vad den enskilda detaljplanen omfattar behöver konsekvenserna av detta belysas. Generellt är kumulativa effekter svåra att hantera i den enskilda detaljplanen.

(17.2) Länsstyrelsen är positiv till att det befintliga etappmålet *En majoritet av kommunerna ska senast 2025 ta tillvara och integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter* förlängs till år 2030 och omformuleras för att omfatta samtliga kommuner.

19 Konsekvensanalys

(19.1) Miljömålsberedningen gör bedömningen att statens ökade förvaltningsutgifter, förutom de som gäller förvaltning av formellt skyddade områden, bör kunna finansieras genom minskningar av andra anslag inom respektive myndighets utgiftsområde under perioden 2026–2030.

Länsstyrelsen instämmer inte i bedömningen. Till exempel kommer föreslagen ändring i 1 punkten i 19 § förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter att medföra en ökning av antalet

anmälningsärenden. Det innebär att länsstyrelserna behöver utökade resurser för att kunna hantera en ökad ärendemängd.

Om undantaget från krav på omprövning eller avveckling av markavvattningsföretag genomförs kommer det att innebära omfattande tillsynsinsatser. Tillsynsärenden är resurskrävande och har ofta långa handläggningstider.

Länsstyrelsen menar att om regeringen ändå anser att de ökade förvaltningsavgifterna som kommer av genomförande av Miljömålsberedningens förslag ska finansieras genom minskning av andra anslag måste förväntan på leverans i andra uppdrag minska i motsvarande utsträckning.

(19.5) Länsstyrelsen delar inte Miljömålsberedningens bedömning om att förslagen inte har några konsekvenser för den kommunala självstyrelsen. Se under 10.2 och 17.1.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Stefan Attefall med samordnare Åsa Norling Staland som föredragande. I den slutliga handläggningen har också länsråd Cecilia Magnusson, chef miljöavdelningen Lennart Nordvarg, chef enheten för vatten- och naturtillsyn Ulrika Gunnesby, chef miljöstrategienheten Karolina Kjellberg, chef naturskyddsenheten Artur Larsson, vattenverksamhetshandläggare Helena Stenemo, naturvårdshandläggare Erik Sjödin, miljöstrateg Emma Ejerhed, energistrateg David Lingfors, klimat- och energihandläggare Ola Persson, naturvårdshandläggare Karin Wiklund, naturvårdshandläggare Linnea Olsson, våtmarks-samordnare Matilda Svensson, planhandläggare Anna Silver, handläggare Jens Levenfors, handläggare Håkan Wångstrand och handläggare Beatrice Hagvall Olsson medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kopia till

kn.nm@regeringskansliet.se